OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Demokratia- ja julkisoikeusosasto
EU-oikeus ja tietosuoja

Lausunto

21.2.2023

Lainsäädäntöneuvos Virpi Koivu

Hallintovaliokunta 22.02.2023 klo 12.15 ; UJ 37/2022 vp - U 42/2021 vp

Hallintovaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä asiantuntijalausunnon valtioneuvoston selvityksestä (UJ 37/2022 vp - U 42/2021 vp), joka koskee komission ehdotuksia Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksiksi ja direktiiviksi EU:n rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä koskevan toimintasuunnitelman toteuttamiseksi (rahanpesun vastainen lainsäädäntöpaketti). Oikeusministeriö ei ole osallistunut rahanpesun vastaisen lainsäädäntöpaketin eikä niin sanotun rahoitustietodirektiivin neuvotteluun. Oikeusministeriö on osallistunut U-jatkokirjelmän jaostokäsittelyyn.

Valtioneuvoston selvityksessä täsmennetään useilta osin valtioneuvoston kantaa. Valtioneuvoston selvitys sisältää myös rahanpesun vastaisen lainsäädäntöpaketin ulkopuolista direktiiviehdotusta koskevaa aiempaa valtioneuvoston kirjelmää (U 62/2021 vp) täydentäviä tietoja.

Rahanpesun vastainen lainsäädäntöpaketti perustuu arvioon siitä, että rahanpesu ja terrorismin rahoitus ovat vakava uhka EU:n talouden ja rahoitusjärjestelmän eheydelle ja sen kansalaisten turvallisuudelle. Rahanpesun vastainen lainsäädäntöpaketti perustuu monelta osin voimassa olevaan viidenteen direktiiviin, jonka tarkoitus on suojata rahoitusjärjestelmää sen käyttämiseltä rahanpesuun ja terrorismin rahoitukseen. Pakettiin sisältyy myös laajennuksia, joiden tavoitteena on, että rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskejä saadaan lievennettyä riittävästi ja rikollisten yritykset unionin rahoitusjärjestelmän väärinkäyttöön tosiasiallisesti havaitaan. Nämä laajennukset liittyvät osaksi tietojen luovuttamiseen. Rahanpesun vastaisen lainsäädäntöpaketin tavoitteita voidaan pitää myös EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 23 artiklassa tarkoitettuina yleistä etua koskevina tavoitteina, joiden perusteella tietosuoja-asetuksen mukaisiin oikeuksiin voidaan säätää rajoituksia, edellyttäen, että kyseessä on välttämätön ja oikeasuhteinen toimenpide.

Valtioneuvoston kannassa kirjelmässä U 42/2021 todetaan, että valtioneuvosto pitää tärkeänä, että tulevissa neuvotteluissa huomioidaan ilmoitusvelvollisten keskinäistä tiedonvaihtoa sekä ilmoitusvelvollisten ja viranomaisten välistä tiedonvaihtoa koskevien säännösten keskeinen merkitys osana tehokasta rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistoimintaa. Valtioneuvoston mielestä on tärkeää varmistua siitä, että sääntely noudattaa EU:n tietosuojasääntelyä ja kunnioittaa perus- ja ihmisoikeuksia.

Nyt käsiteltävänä olevan valtioneuvoston selvityksen liitteenä olevassa perusmuistiossa todetaan (s. 12), että U-kirjelmissä U 42/2021 vp ja U 62/2021 vp on käsitelty ehdotusten suhdetta perus- ja ihmisoikeusvelvoitteisiin ja perustuslakiin. Lisäksi selvityksessä todetaan, että rahoitustietodirektiivin muutoksen osalta ehdotettu tilitapahtumatietojen luovuttamista koskeva lisäys on merkityksellinen perustuslain (731/1999) 10 §:ssä turvatun

Postiosoite Postadress	Käyntiosoite Besöksadress	Puhelin Telefon	Faksi Fax	S-posti, internet E-post, internet
Oikeusministeriö PL 25 FI-00023 Valtioneuvosto Finland	Eteläesplanadi 10 00130 Helsinki Finland	0295 16001 Internat. +358 295 16001	09 160 67730 Internat. +358 9 160 67730	kirjaamo.om@gov.fi www.oikeusministerio.fi www.justitieministeriet.fi

yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Perustuslakivaliokunta on rinnastanut tilitapahtumatiedot arkaluonteisiin tietoihin (PeVL 48/2018 vp). Tilitapahtumat tiedot voivatkin antaa varsin yksityiskohtaista tietoa esimerkiksi siitä, missä paikoissa henkilö on liikkunut ja käyttänyt palveluita ja mihin tarkoitukseen rahaa on käytetty, mukaan lukien arkaluonteiset tarkoitukset kuten terveyspalveluiden käyttö.

Kuten valtioneuvoston kirjelmästä U 42/2021 vp ilmenee, ehdotuksilla säädettäisiin henkilötietojen käsittelystä ilmoitusvelvollisten ja viranomaisten toiminnassa, joten ehdotuksilla on myös kokonaisuutena erityisesti vaikutuksia henkilötietojen suojaan. Vaikutukset yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan muotoutuvat sitä suuremmiksi, mitä laajemmin tietoja voidaan kerätä asiakkaan tuntemiseksi ja luovuttaa ilmoitusvelvollisten ja viranomaisten kesken.

Valtioneuvoston kannassa tarkoitetussa perus- ja ihmisoikeuksien sekä tietosuojalainsäädännön noudattamisessa on ennen kaikkea kyse siitä, että EU-lainsäädännön sisällön osalta varmistutaan, että säännökset ovat välttämättömiä ja oikeasuhteisia sääntelyn tavoitteen kannalta. EU:n yleinen tietosuoja-asetus edellyttää tällaista punnintaa kaiken henkilötietojen käsittelyä koskevan lainsäädännön osalta, mukaan lukien unionin oikeus. Asetuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaisesti unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön on täytettävä yleisen edun mukainen tavoite ja oltava oikeasuhteinen sillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään nähden. Lisäksi käsiteltävien tietojen arkaluonteisuuteen on syytä kiinnittää erityistä huomiota. Myös tietojen luovuttamista koskevassa lainsäädännössä on erityistä merkitystä sillä, ovatko tiedot arkaluonteisia. Oikeasuhteisuuden arvioinnin kannalta oleellista on, miten laajalti tietojen luovuttaminen sallittaisiin ja mihin tarkoituksiin, ja ovatko ne välttämättömiä sääntelyn tavoitteen eli rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen kannalta.